

МАМЛАКАТНИ ИҚТИСОДИЙ О'СИШИДА МАКТАВ О'ҚУВЧИЛАРИНИНГ МОЛИЯВИЙ САВОДХОНЛИГИНИ ОШИРИШНИНГ ТУТГАН О'РНИ

*Namangan davlat universiteti "Menejment" kafedراسي
katta o'qituvchisi PhD*

Urunov No'monjon Mo'ydinovich

Namangan davlat universiteti, mustaqil tadqiqotchisi,

Asqarov Abrorjon Hayitmirzaevich,

Abrorjonasqarov86@gmail.com

Mirhamidova Gulibonu Mirabdullojon qizi

Iqtisodiyot fakulteti Turizm yo'nalishi 3-bosqich talabasi

Аnnотatsiya. Tadbirkorlik faoliyati to'g'risidagi asosiy bilimlarga bo'lgan yuqori talab ta'lim muassasalarida chora-tadbirlarni ishlab chiqish va amalga oshirish jarayoniga kompleks yondashish zarurati bilan birgalikda ortadi, turli mamlakatlarda shaxsiy moliyani barqarorlashtirish, iste'mol va jamg'armalarni muvozanatlash, ishga tushirish va tejash uchun amalga oshirilayotgan moliyaviy-iqtisodiy savodxonlikning murakkab usullarini o'rganish yanada keskinlashib, kichik biznesni rivojlantirish, barchasi milliy iqtisodiy o'sishga olib keladi.

Interfaol o'yinni sinovdan o'tkazish uni ta'lim jarayoniga tatbiq etishning keng imkoniyatlarini belgilab berdi. Tadqiqotning asosiy xulosalari shuni ko'rsatadiki, moliyaviy va iqtisodiy savodxonlik bo'yicha interaktiv faoliyatni rivojlantirishda eng katta samaraga turli xil professional mutaxassislar jalb qilinganda erishiladi.

РОЛЬ ПОВЫШЕНИЯ ФИНАНСОВОЙ ГРАМОТНОСТИ ШКОЛЬНИКОВ В ЭКОНОМИЧЕСКОМ РОСТЕ СТРАНЫ

Высокий спрос на базовые знания о предпринимательской деятельности возрастает в сочетании с необходимостью комплексного подхода к процессу разработки и реализации мер в образовательных учреждениях, изучение комплексных методов финансово-экономической грамотности, реализуемых в разных странах для стабилизации личных финансов, сбалансированности потребления и сбережений, внедрения и сбережений, становится все более актуальным, развитие малого бизнеса, все более и более ориентированным на национальную экономику. ведет к экономическому росту.

Тестирование интервальной игры определило широкие возможности ее применения в образовательном процессе. Основные выводы исследования показывают, что наибольший эффект в развитии интерактивной деятельности по финансово-экономической грамотности достигается при привлечении различных профессиональных специалистов.

THE ROLE OF INCREASING THE FINANCIAL LITERACY OF SCHOOLCHILDREN IN THE ECONOMIC GROWTH OF THE COUNTRY

Annotation. The high demand for basic knowledge about entrepreneurial activity increases in combination with the need to approach the complex process of development and implementation of measures in educational institutions, the study of complex methods of financial and economic literacy carried out in various countries to stabilize personal finance, balance consumption and savings, launch and save more dramatically, the development of small business, all

Testing an interactive game has determined the wide possibilities of its application to the educational process. The main conclusions of the study show that the greatest effect in the development of interactive activities on financial and economic literacy is achieved when a variety of professional specialists are involved.

Калит сўзлар: *Tug'ma moliyaviy savodxonlik, Rad etilgan moliyaviy savodxonlik, Orttilgan moliyaviy savodxonlik, Fiskal savodxonlik, Soliq savodxonlik, Byudjet kalkulyatori*

Кириш. Moliyaviy-iqtisodiy savodxonlik uy xo'jaliklari samaradorligining eng muhim omili, mamlakatimizda hayot sifatining ko'rsatkichi va kichik biznesni tashkil etish va ularning o'sishini ta'minlash uchun asos bo'lib xizmat qiladi.

2014 yildagi jahon moliyaviy-iqtisodiy inqirozi muvozanatli oilaviy byudjetlar, shaxsiy va oilaviy xarajatlarni rejalashtirish va tuzish, jismoniy shaxslar, yakka tartibdagi tadbirkorlar va tadbirkorlarning moliyaviy-iqtisodiy savodxonligi sohasidagi muammolarni aniqladi. Ushbu muammolarni hal qilish ilmiy bilimlar va moliyaviy ta'limning zamonaviy texnikalarida yotadi.

Iqtisodiy o'sishni shakllantirish omili sifatida moliyaviy-iqtisodiy savodxonlikni o'rganishning dolzarbligi jahon iqtisodiyotining zamonaviy xususiyatlari tufayli yuqori bo'lib, kichik sikllarning tez-tez o'zgarishi va moliyaviy inqirozlar bilan tavsiflanadi. Turli mamlakatlarda moliyaviy-iqtisodiy savodxonlikni oshirishda tadqiqotlarning ilmiy ahamiyati makroiqtisodiy omillar va prognozlarni hisobga olgan holda milliy iqtisodiyot ehtiyojlariga asoslangan ilmiy asoslangan usul va yondashuvlarning yaxlit tizimini shakllantirishdan iborat.

Tadqiqotning nazariy asosini rus va xalqaro olimlarning ilmiy ishlari Kuzina O.E.Sinelnikova M.V.Dolmatova N.G.Chaprak N.V.Maykl Porter, Martin Lyuis, Bodo Schaeffer, Buyuk Britaniya, Xitoy, Hindiston, Ispaniya, Rossiya va boshqa mamlakatlar moliyaviy savodxonligini rivojlantirish bo'yicha tushunchalar va strategiyalari mavjud.

Nazariy qism. Moliyaviy savodxonlikni uslubiy qo'llab-quvvatlash bo'yicha xorijiy mamlakatlar tajribasini taqqoslash. "Moliyaviy-iqtisodiy savodxonlik" atamasi moliyaviy savodxonlik va iqtisodiy savodxonlikning ikkita standart tushunchasini

birlashtiradi. Moliyaviy savodxonlik shaxsiy moliya menejmenti va zamonaviy moliyaviy vositalardan foydalanish ko'nikmalarini egallash va takomillashtirishga qaratilgan.

Iqtisodiy savodxonlik tadbirkorlik sohasidagi bilim, qobiliyat va ko'nikmalarni rivojlantirishga qaratilgan; va muayyan iqtisodiy sharoitlarda rivojlanadigan jamiyatdagi iqtisodiy o'zaro ta'sirlar mavjud.

Quyidagi umumlashtiruvchi ta'rifni berish maqsadga muvofiqdir. Moliyaviy-iqtisodiy savodxonlik-bu alternatalarni qiyosiy tahlil qilish asosida iqtisodiy qonunlar va iqtisodiy xulq-atvorni qo'llab-quvvatlovchi moliyaviy-iqtisodiy ko'rsatkichlardan samarali foydalanishning bilim va amaliy qobiliyatidir.

Mamlakatning iqtisodiy salohiyatini yaratish uchun o'quv bazasini hisobga olgan holda, moliyaviy va iqtisodiy savodxonlik tushunchasi simbiotik jihatdan oqlanadi, chunki u turli yosh guruhlari, shuningdek, tadbirkorlarning umumiy aholisining moliyaviy-iqtisodiy ta'limining o'zaro bog'liq va o'zaro bog'liq usullari majmuasini nazarda tutadi.

Xalqaro amaliyotda moliyaviy-iqtisodiy savodxonlikka turli uslubiy yondashuvlar mavjud. 20-15 yoshdagi yoshlar uchun kontseptsiya bilan to'ldirilgan G18/OESR/MSFO (Voyaga etganlar uchun moliyaviy savodxonlik bo'yicha asosiy vakolatlar doirasi) mamlakatlarida kattalar uchun moliyaviy savodxonlikning asosiy bilimlari va odatlari tushunchasi kreditlardan foydalanish, shaxsiy qarzlarni boshqarish, tanlash va ulardan foydalanish bo'yicha bilim va ko'nikmalarni o'z ichiga oladi. Bularga moliyaviy mahsulotlar va xizmatlar, shu jumladan raqamli va nihoyat investitsiyalarni boshqarish va pensiyani tejash kiradi.

Kontseptsiya asosiy amalga oshirish elementlarini o'z ichiga oladi: Bularga pul va operatsiyalar, rejalashtirish va boshqaruv, tavakkalchilik va mukofot va moliyaviy muhit kiradi. Har bir soha uchun bilim va ko'nikmalar va mavzular asosiy bilimlar va asosiy kompetensiyalar bo'yicha ma'lum toifalarga ko'ra guruhlangan:

1.

- **Xabardorlik** bilim va tushunish allaqachon olingan ma'lumotlarni o'z ichiga oladi individual

2.

- **Ko'nikma va xulq-atvor** harakatlar bilan bog'liq bilim va ko'nikmalarni tavsiflaydi (zarur bo'lgan malakalar). Ijobiy natijalarga erishish uchun, shuningdek, moliyaviy muvaffaqiyatga erishish uchun xatti-harakatlar modellarini qo'llash

3.

- **Ishonch** motivatsiya va munosabatlarga yordam beradigan ichki, psixologik mexanizmlar kiradi. Qarorlar qabul qilishga, iqtisodiy xatti-harakatlarga va muvaffaqiyatga erishishga xalaqit berish (shu jumladan razvedka, munosabatlarni tashkil etuvchi his-tuyg'ular yoki his-tuyg'ular: ishonch va shaxsiy motivatsiya).

Ushbu kontsepsiya shaxsiy moliya va shaxsiy iste'molni boshqarish bo'yicha bilim, ko'nikma va odatlarga qaratilgan. Kompetentsiyalarning uchinchi guruhiga tadbirkorlikni rag'batlantirishga yordam beradigan iqtisodiy xulq-atvorni rag'batlantiruvchi bir qator mexanizmlar ham kiradi.

Moliyaviy savodxonlik darajasini oshirishga qaratilgan dasturlar, tushunchalar va strategiyalarni amalga oshirayotgan mamlakatlarning aksariyati, asosan, yoshi kattalar aholisining moliyaviy ta'limiga iqtisodiyotda iste'mol va tejashni muvozanatlash va tadbirkorlik faoliyati darajasini oshirishga yordam beradi.

Moliyani yaxshilash yo'lini moliyaviy ta'limdan boshlash kerak. Bu, ehtimol, har birimiz moliyamizni yaxshilashning eng ta'sirli va arzon usulidir.¹ Dunyodagi moliyaviy savodxonlik va ta'limning hozirgi holati ko'pchiligimiz taxmin qilganidan ancha dahshatli, buni quyidagi statistikada ko'rib chiqamiz. Standard & Poor's tomonidan o'tkazilgan eng keng qamrovli global moliyaviy savodxonlik tadqiqotiga ko'ra, respondentlarning faqat uchdan bir qismi (33%) moliyaviy savodli deb topilgan. Moliyaviy savodli deb hisoblanish chegarasi so'rovda keltirilgan 3 ta asosiy moliyaviy tushunchadan 4 tasini, shu jumladan asosiy hisoblash, xatarlarni diversifikatsiya qilish, murakkab foizlar va inflyatsiyani tushunish edi. Erkaklar biroz ko'proq moliyaviy savodli bo'lishi namoyish etildi (35%) ayollarga nisbatan (30%) globaldir.

Global miqyosda erkaklarning 35% moliyaviy savodli, ayollarning 30% bilan solishtirganda gender bo'shliqlari aksariyat mamlakatlarda, hatto yuqori rivojlangan mamlakatlarda ham mavjud. Masaan, Skandinaviya mamlakatlari dunyo miqyosida eng yuqori moliyaviy savodxonlik ko'rsatkichlariga ega, Norvegiya, Daniya va Shvetsiya har biri 71%ni tashkil etadi. Biroq, Yaman (13%), Albaniya (14%) va Afg'oniston (14%) dunyo bo'ylab eng kam moliyaviy savodli mamlakatlar bo'lib, har etti kishidan kamrog'i hatto asosiy moliya tushunchasiga ega.

¹ Personal Finance Statistics & Differences Across Countries (2024) (investinginthefuture.com)

Aholisining 71% moliyaviy savodli bo'lganligi sababli, Shvetsiya va Norvegiya yuqorida qayd etilgan so'rovda birinchi o'rinni egallaydi. Germaniya, AQSh, buyuk Britaniya, Avstraliya va boshqalar kabi boshqa rivojlangan iqtisodiyotlarda aholining yarmidan ko'pi moliyaviy savodli.

Daromad darajasi turli mamlakatlar orasida ham, ma'lum bir mamlakat ichidagi boshqa aholi guruhlari uchun ham moliyaviy savodxonlikning eng yaxshi bashoratchilaridan biri ekanligi isbotlangan.

Agar moliyaviy savodxonlikning yosh taqsimotiga nazar tashlasak, yosh avlodlar katta avlodlarga qaraganda moliyaviy jihatdan savodli ekanligini ko'rishimiz mumkin. Biroq, o'rta asrning oxirigacha asta-sekin chiziqli pasayish kuzatiladi, ammo undan keyin 65 yoshdan oshgan aholi uchun keskin pasayish kuzatiladi. Xuddi shu S&p tadqiqotlari shuni ko'rsatadiki, kuzatilgan mamlakatdan qat'i nazar, bank hisobvarag'iga ega bo'lgan, kredit olgan yoki yuqori inflyatsiyaga ega bo'lgan respondentlar boshqalarga qaraganda moliyaviy jihatdan savodli.

Moliyaviy savodxonligi past bo'lgan odamlar, moliyaviy savodxonligi yuqori bo'lgan odamlarga qaraganda, bir oylik yashash xarajatlarini qoplay olmasliklari ehtimoli besh baravar ko'p hisoblanadi.

Bankrate so'rovi shuni ko'rsatdiki, moliyaviy ma'lumot olgan odamlar moliyaviy savodxonlikning yuqori darajasiga ega bo'lib, bu ularning moliyaviy qiyinchiliklarga duch kelish ehtimoli kamroq bo'lishiga olib kelishi mumkin.

Daromadlardagi farqlar ko'pincha mamlakatlar o'rtasidagi farqlarni muhokama qilishda asosiy mavzu bo'lsa-da, sof qiymat, ehtimol, moliyaviy boylikning eng yaxshi o'lchovidir. Ko'pincha, eng katta daromadga ega bo'lgan mamlakatlar (yoki aniqrog'i, yuqori xarid qobiliyati paritetiga ega) eng katta sof qiymatga ega. Biroq, bunga boshqa ko'plab omillar ta'sir qilishi mumkin, masalan, soliqlar, moliya bozorlariga kirish, moliyaviy savodxonlik va boshqalar.

D.Shvandar fikricha, Buyuk Britaniyaning moliyaviy savodxonligi (moliyaviy salohiyati) strategiyasi mintaqalar, ijtimoiy va yosh guruhlari bo'yicha tuzilgan. Masalan, 3-18 yoshdagi moliyaviy imkoniyatlarni rivojlantirish tasnifi ta'limga "bir bosqichli" kirishni o'z ichiga oladi (yashash joyi yaqinida moliyaviy xizmatlarni topishga yordam beradigan interaktiv xarita orqali); birgalikdagi sa'y-harakatlar orqali moliyaviy barqaror davlat bo'lishga yangi qarashni shakllantirish (beshta asosiy yo'nalishni hal qilish: iqtisodiyot, kredit, qarz bo'yicha maslahat, pensiya va pensiya yoshidagi odamlarning moliyaviy xavfsizligiga qaratilgan axborot yordami va moliyaviy ta'lim) Angliyada ta'lim dasturi bilan bog'liq qo'llanmalar bilan (moliyaviy ta'lim darslik "Sizning pul masalalaringiz") uslubiy yordam ko'rsatiladi. Ushbu strategiya aholining barcha guruhlarni zamonaviy, raqamli darajada moliyaviy xizmatlarni iste'mol qilishga jalb qiladigan axborotga asoslangan yordamga qaratilgan bo'ladi.

Moliya vazirligi va Rossiya banki "Aholining moliyaviy savodxonligi darajasini oshirish va Rossiya Federatsiyasida moliyaviy ta'limni rivojlantirishga ko'maklashish" keng ko'lamli loyihasini amalga oshirmoqda. Bu keng jamoatchilik, shu jumladan maktab o'quvchilari, kollejlari va oliy o'quv yurtlari talabalari uchun mo'ljallangan. shuningdek, daromad darajasi past va o'rtacha bo'lgan kattalar aholisi uchun.

Aholining moliyaviy savodxonligini oshirish loyihasining asosini quyidagilar tashkil etadi:

- oqilona moliyaviy xulq-atvor odatlarini shakllantirish,
- iste'molchilarning asosli qarorlari va shaxsiy moliyaga mas'uliyatli munosabat va moliyaviy xizmatlardan foydalanuvchilar huquqlarini amalga oshirish.

Loyihaning asosiy tarkibiy qismlari quyidagilardan iborat:

- moliyaviy savodxonlikni oshirish strategiyasi,
- aholi o'rtasida moliyaviy savodxonlik darajasini baholash,
- aholi uchun ta'lim dasturlari,
- moliyaviy savodxonlik va moliyaviy xizmatlar iste'molchilarining huquqlarini himoya qilish bo'yicha axborot kompaniyasi hisoblanadi.

Moliyaviy-iqtisodiy ta'lim metodologiyasining samaradorlik asoslari.

Moliyaviy-iqtisodiy savodxonlikni oshirish metodologiyasini joriy etish bilan turli bilim sohalaridagi ilmiy asoslangan yondashuvlarning uyg'unligi moliyaviy-iqtisodiy ta'limning hozirgi tendentsiyalarini hisobga olgan holda eng samarali usullarni ishlab chiqishga yordam beradi.

Masalan, Buyuk Britaniyaning pul bo'yicha maslahat xizmati (MAS) bolalar pulni boshqarishni o'rganish bo'yicha bir qator tadqiqotlarni moliyalashtirdi.

Tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, bolalarning odatlari va pulga bo'lgan munosabati etti yoshga kelib rivojlanadi, ularning hisoblash qobiliyatlari va qobiliyatlari o'zaro bog'liqdir. Shuningdek, texnikalardan foydalanishga o'rgatilgan o'qituvchilar aniqlandi moliyaviy ta'lim talabalarning natijalariga ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda. Hukumat moliyaviy ta'limni uslubiy ta'minlashga e'tibor qaratdi, natijada Angliyadagi o'rta maktablarning 70% dan ortig'i ta'lim bozorida moliyaviy savodxonlik (moliyaviy salohiyat) dasturlarining miqdori va sifatini oshirishni xohladi.

Hukumat va ta'lim muassasalarining o'zaro hamkorligi ko'rgazmalar orqali amalga oshiriladi, davlat tomonidan bepul resurslarning mavjudligi va moliyaviy ta'lim darajasini oshirish uchun davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash ehtiyojlarini, to'siqlarni aniqlash va engib o'tish bo'yicha monitoring olib boriladi.

Maktab o'quvchilari va yoshlarining moliyaviy-iqtisodiy savodxonligini oshirish bo'yicha dasturlar va kompleks tadbirlarni ishlab chiqishda uslubiy yondashuvlar muayyan vakolatlarga yo'naltirilishi kerak.

Masalan, Rossiya Federatsiyasi Moliya vazirligi Jahon banki bilan birgalikda Rossiyada aholisi yoshi kattalar va maktab yoshidagi o'quvchilar uchun moliyaviy vakolatlar tizimini (asoslarini) ishlab chiqdi.

O'quvchilar uchun vakolatlar moliyaviy ta'lim modulini o'tkazish uchun mas'ul bo'lgan akademiklarni tayyorlash uchun maxsus dasturlar va maxsus tadbirlarni ishlab chiqishda qo'llaniladi.

Masalan, "daromad va xarajatlar" mavzusida maktab o'quvchilari daromad va xarajatlar asoslarini bilishlari kerak, ilg'or darajada oilaviy daromad manbalari to'g'risida tushunchaga ega bo'lishlari kerak, oylik xarajatlarni asosiy darajada, ilg'or darajada-o'z-o'zidan xaridlarni nazorat qila olish, shaxsiy daromadni asosiy darajada oshirish uchun ta'limning ahamiyatini anglash, ilg'or darajada-ularning moliyaviy qarorlari uchun javobgarlikni o'z zimmasiga olish hisoblanadi.

Amaliy qism. Boshlang'ich, o'rta va o'rta maktab o'quvchilari, kollej talabalari va universitet talabalarining moliyaviy iqtisodiy bilimlarini oshirish metodikasi.

Muallif D.Shvandar tomonidan ishlab chiqilgan metodologiya Rossiya Federatsiyasi Moliya vazirligining moliyaviy vakolatlari tizimiga (doirasiga) mos keladi va moliyaviy-iqtisodiy xulq-atvorda asosiy va ilg'or ko'nikmalarni kompleks rivojlantirishni nazarda tutadi. Usulning muhim xususiyatlari bilan tanishamiz:

Uzoq muddatli investitsiya odatlarida jamg'arma odatlarini (zudlik bilan va bosqichma-bosqich) rivojlantirish va yoshlar tadbirkorligi uchun muvaffaqiyatli biznes yuritish uchun asosiy ko'nikmalarni rivojlantirish kerak bo'ladi. Amalga oshirilgan kompleks harakatlar samaradorligi va taraqqiyotiga moliya-iqtisodiy oliy o'quv yurtlari professor-o'qituvchilarining ta'lim, iqtisodiyot va moliya sohalarida shahar yoki mintaqaviy hukumatlar bilan yaqin hamkorligi, shuningdek, o'qituvchilar uchun oliy o'quv yurtlarining maktab rahbarlari va mutaxassislarini jalb qilish orqali erishiladi.

Texnika bir qator dolzarb interaktiv tadbirlarni o'z ichiga oladi, ular doirasida talabalar malakali moliyaviy-iqtisodiy xulq-atvor bilimlari va odatlariga ega bo'ladilar. Texnikaning moslashuvchanligi faoliyatni hozirgi o'quv jarayoniga kiritishga, shuningdek ularni keyingi kasb-hunar ta'limi yoki darsdan tashqari mashg'ulotlarga qo'shishga imkon beradi.

Hududlardagi maktablar, kollejlar va oliy o'quv yurtlarida darslarni o'tkazishning interfaol shakllari to'plamini sinovdan o'tkazish quyidagi tadbirlarning eng katta samaradorligini ko'rsatadi: "O'quvchilarga pul kerakmi?" "Bugungi kunda iqtisodiyot va moliya" jumboq o'yini, "Oilaviy byudjet va ochiq ma'lumotlar" interaktiv o'yini, "Yoshlar uchun biznes g'oya" aqliy hujum uchrashuvi, "Tadbirkorning ko'rsatmasi" interaktiv master-klassi, panel muhokamasi: qarama-qarshiliklar akvariumi "Yoshlar tadbirkorligi muhitida bozor erkinliklarining spetsifikatsiyasi" va boshqalar.

"Oila byudjeti va ochiq ma'lumotlar" interaktiv o'yini moliyaviy-iqtisodiy savodxonlikni oshirishga qaratilgan interaktiv faoliyatni tayyorlash, ishlab chiqish,

sinovdan o'tkazish va amalga oshirishga kompleks yondashuv orqali eng ko'p foydalanildi. Moliyaviy va iqtisodiy savodxonlikni oshirish uchun interfaol o'yinni ishlab chiqildi (1-jadval)

Maktablarda "Oilaviy byudjet va ochiq ma'lumotlar" interaktiv o'yinini tashkil etish va o'tkazish mavzulari. (1-jadval)

Mavzu	A'zolar
Maktab rahbari	Kengash faol ota-onalar, o'qituvchilar, asoschisi vakillari, maktab boshqarish
Maktab proaktiv maktabining pedagogik guruhi	5-11 sinf o'quvchilari
Maktab ma'muriyati	O'quv yili uchun barcha maktab rejasiga moliyaviy savodxonlik faoliyatini kiritish uchun mas'ul direktor va direktor o'rinbosarlari
Namangan davlat universiteti	Iqtisodiyot va moliya sohasidagi mutaxassislar malakali kasbiy yo'naltirish faoliyatini tashkil etishda maktablar va kollejlari
Namangan davlat pedagogika instituti	"Yetakchilar" tajribasiga ega bo'lgan, maktablardagi pedagogik guruhlarida kompetensiyalarni shakllantirish va rivojlantirish ko'nikmalariga hamda maktab o'quvchilari uchun interfaol tadbirlarni tashkil etish ko'nikmalariga ega bo'lgan pedagogika mutaxassislari
Asosiy va qo'shimcha ta'lim o'qituvchilari	Ijtimoiy ahamiyatga ega bo'lgan soatdan keyingi tadbirlarni tashkil etish va o'tkazish bo'yicha mutaxassislar

1-jadval shuni ko'rsatadiki, moliyaviy va iqtisodiy savodxonlikni oshirish bo'yicha tadbirlarni amalga oshirishga oliy va o'rta ta'lim mutaxassislari qancha ko'p jalb qilinsa, loyihalarni yuqori professional standartda amalga oshirish ehtimoli shunchalik yuqori bo'ladi.

Maktab ma'muriyati maktab o'quvchilarining moliyaviy savodxonligini oshirish maqsadini bayon qiladi, maktab boshqaruvidagi ta'limchining vakili ushbu ma'lumotni taqdim etadi, maktab rahbariyati interaktiv faoliyatni rivojlantirish va o'tkazish g'oyasini qo'llab-quvvatlaydi, faol ota-onalar-iqtisodiyot va moliya bo'yicha

mutaxassislar moliyaviy-iqtisodiy savodxonlikni oshirishda muammoni zamonaviy usullar bilan hal qilish uchun shakllantiradilar.

Asosiy darajadagi "Oila byudjeti va ochiq ma'lumotlar" interfaol o'yining umumiy algoritmi beshta asosiy bosqichni o'z ichiga oladi:

1) tuzilishi va daromad darajasida turli jamoalar va "oilalar" tasodifiy durang shakllantirish.

2) ochiq ma'lumotlar va oila byudjeti onlayn hisob orqali birinchi bosqichi oila daromad davomida belgilangan darajada doirasida xarajatlarni qurish.

3) xarajatlarni qayta qurish, ortiqcha xarajatlar tejamkorligini kesish.

4) ochiq ma'lumotlar (grantlar, to'liq bo'lmagan yoki ko'p oilalarga moliyaviy yordam va boshqalar) orqali qo'shimcha oilaviy daromad manbalarini Izlash.) va oila daromadining oshishi.

5) omonat ularning turlari, maqsadlari va shakllari qarab etakchi Rossiya banklari onlayn kalkulyator orqali belgilangan, va qo'shimcha oila daromad olish.

Maktab o'quvchilari tomonidan interfaol o'yinning beshta asosiy bosqichida qatnashish ularga oilaviy daromadlar va xarajatlar tarkibini tushunishga, tejamkor bo'lishni va tejashni o'rganishga imkon beradi. Kollejlarning yuqori sinf o'quvchilari va talabalari uchun ilg'or darajada ochiq ma'lumotlar va onlayn kalkulyatorlar orqali oila va shahar byudjetlarini taqqoslash bo'yicha oltinchi qo'shimcha bosqichni qo'shadi, bu esa shahar darajasida byudjetlashtirish sohasida moliyaviy-iqtisodiy bilim darajasini oshiradi.

Amalga oshirish takliflari va natijalari. Iqtisodiyot, moliya va pedagogika maktablarining pedagogik guruhlariga dastlabki kasbiy yo'naltirish interfaol o'yinni mustaqil ravishda yoki ekspert moderatorlar ishtirokida o'yinning tegishli moddiy ta'minoti bilan (Internetga ulangan kompyuter sinfi, multimedia proyektori) tashkil etishga imkonini beradi.

Oila byudjeti kartalarini oldindan tayyorlash (oilaning umumiy daromadlari hajmi, tuzilishi va oila a'zolari soni bo'yicha farqlanadi) ochiq axborot manbalarida mavjud bo'lgan zamonaviy ma'lumotlarni o'rganishni, shuningdek, qo'shimcha oilaviy daromad manbalariga, bank va shahar onlayn kalkulyatorlariga havolalarni talab qiladi.

Maktablarda o'qituvchilar faoliyati va o'quvchilarning etakchilar harakati orqali moliyaviy-iqtisodiy bilimlarni taqsimlash interaktiv harakatlarni nafaqat moliyaviy savodxonlikni oshirishning barcha maktab dasturlariga, balki bolalar lagerlari (shahar, sport va boshqalar) ish dasturlariga kiritish imkoniyatini beradi.) va bundan ham ko'proq – O'zbekiston Resblikasida har yili o'tkaziladigan moliyaviy savodxonlik festivali dasturida ham foydalanish mumkin bo'ladi.

Moliyaviy-iqtisodiy savodxonlik mamlakatda iqtisodiy o'sishni barqarorlashtirish omili sifatida hozirgi bosqichda maktab o'quvchilari va yoshlarning moliyaviy-

iqtisodiy savodxonligini oshirish kelajakda shaxsiy moliya uchun ham, oilaviy byudjet uchun ham barqaror moliyaviy holatning asosidir.

O'zbekiston Respublikasida Moliya vazirligi tomonidan oilalarni har yili moliyaviy savodxonligi indeksi nazorat qilinadi bu reyting moliyaviy holatni o'zaro munosabatlarni ko'rsatadi:

Moliya sohasida bilim eng yuqori, eng past ko'rsatkich, moliya nisbatan xarakterli, moliyaviy ahvoli juda yomon bo'lgan oilalarga bo'linadi. Moliya sohasida bilim eng yuqori-moliyaviy ahvoli yaxshi bo'lgan oilalar xisoblanadi. Moliyaviy-iqtisodiy bilimlar darajasi va sifatining oshishi shaxsning qarzining pasayishiga va jamg'armalarning ko'payishiga yordam beradi. Jismoniy shaxslar qarzining kamayishi, yakka tartibdagi tadbirkorlarning to'lovga layoqatli talabini oshiradi, bu esa o'z navbatida yoshlarning ishbilarmonlik faolligini oshiradi va kichik biznesni rivojlantirishni rag'batlantiradi.

Jamg'armalarning o'sishi va uy xo'jaligini boshqarish ko'nikmalarini oshirish yakka tartibdagi tadbirkorlar va o'z-o'zini ish bilan band bo'lgan yoshlarning ishbilarmonlik faolligini oshirishga yordam beradi. Shuning uchun moliyaviy ta'lim, shuningdek, tadbirkorlik va samarali ish kompleksida muhim ahamiyatga ega.

Maktab o'quvchilari va kollej o'quvchilari uchun interfaol yoki amaliy mashg'ulotlar davomida olingan asosiy tadbirkorlik ko'nikmalari muvaffaqiyatli yoshlar startaplarining ko'p sonini ko'paytiradi, boshlang'ich bosqichida xarajatlarni kamaytirishga imkon beradi va yoshlarning o'ziga ishonish darajasini oshiradi va biznesga investitsiyalarni rag'batlantiradi.

Shunday qilib, o'rta muddatli davrda yoshlar biznesining salohiyati real iqtisodiy sharoitda amalga oshiriladi va buning natijasida ichki takror ishlab chiqarish va iqtisodiy o'sishni ta'minlash jarayonlari barqarorlashtiriladi.

Zamonaviy sharoitda aholining moliyaviy-iqtisodiy savodxonligi milliy iqtisodiyotlarning barqaror rivojlanishining asosidir, shuning uchun moliyaviy-iqtisodiy ta'limni uslubiy ta'minotini yaratish, rivojlantirish va doimiy ravishda takomillashtirish muhimdir.

Fan, ta'lim, davlat boshqaruvi, biznes, moliya, IT texnologiyalari, ommaviy axborot vositalari va boshqalar sohasidagi mutaxassislarining turli guruhlarini jalb qilish tavsiya etiladi bu orqali o'qitish usullari va faoliyatini ishlab chiqish va amalga oshirishda fanlararo yondashuv sifatida aholining moliyaviy-iqtisodiy savodxonligini oshirish uchun innovatsion echimlarni topishga yordam beradi.

Maktab o'quvchilari, kollej va universitet talabalari uchun o'quv interaktiv faoliyatini ishlab chiqish va sinovdan o'tkazishda ilmiy asoslangan kompleks yondashuv alohida ahamiyatga ega, chunki aholining ushbu toifalari yaqin kelajakda mamlakatda ishbilarmonlik faolligini keltirib chiqaradi va iqtisodiy o'sishga eng katta ta'sir ko'rsatadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Dor Badmayeva N V 2016 Financial literacy and financial behavior of the population of the region (on the example of Kalmykia) the Bulletin of Institute of complex researches of arid territories T1 **1(32)** pp 96-99
2. 2016 Group of twenty OECD of IFRS "The concept of the main knowledge and skills of financial literacy for adult population" <https://fingramota.econ.msu.ru/>
3. Dolmatova N G 2016 Financial literacy of the population as an instrument for ensuring of financial safety in the constitutional state the Constitutional state: theory and practice T1 **43** pp 159-164
4. Cousin O E 2015 Financial literacy and financial competence: definition, techniques of measurement and results of the analysis in Russia economy Questions **8** pp 129-148
5. Ustinova K A 2018 The analysis of the factors defining financial literacy and financial position of the population Regional economy: theory and practice T 16 **12(459)** pp 2276-2291
6. The first technological hackathon of the Moscow Department of Finance of "MosFinData" mosfindata.ru/